

A SZÖVEGSZERKEZET 1–4. ÉVFOLYAMOS TANULÓK OLVASÁSTELJESÍTMÉNYRE GYAKOROLT HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Kiss Renáta *, Hódi Ágnes **, Török Tímea ***

* SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

** MTA-SZTE Képességfejlesztés Kutatócsoport

*** SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: olvasási képesség; szövegértés; szövegszerkezet

Az olvasási képesség fejlettségének vizsgálatához a szövegre vonatkoztatott szemantikai értelmezés mellett további kiindulópontként szolgálhat a szövegek, illetve a mondatok nyelvtani szerkezete, hiszen a szöveg elemzése során a fonológia, a lexikon, a morfológia és a szintaxis a szemantikával együtt határozzák meg a szövegértés sikerességét (Kiefer, 2011).

Kutatásunk a kizárólag szemantikai szemlélet helyett a mondatot alkotó összetevők közötti szerkezeti, hierarchikus viszony feltérképezését és olvasásteljesítményben betöltött szerepének vizsgálatát tűzte ki célul. Hipotézisünk szerint a mondat mélyszerkezeti struktúrájának feltárásával megállapíthatjuk, hogy (1) a mélyszerkezeti viszonyok befolyásolják-e a szövegértési teszten nyújtott teljesítményt, illetve (2) a szintaktikai összetevők viszonya milyen hatással bír a szövegértési teljesítményre.

A vizsgálatban egy kultúrahordozó egység általános iskolájának 1–4. évfolyamos tanulói vettek részt (N=263) 2014 tavaszán. A tanulók online szövegértés vizsgálatának alapját egy folyamatos formátumú, elbeszélő típusú szöveg (18 mondat, 180 szó) és az ahhoz kapcsolódó 34 item alkotta (Cronbach- $\alpha=0,83$). A teszt első feladatában (8 item) a szöveg kiegészítését kértük az olvasótól. A zárt kérdéstípusok során a tanuló három válaszlehetőség, három szó közül választhatott. A szavak morfológiai szempontból azonosak voltak, azonos szám, személy, ragozási forma, jel- és képzőhasználat, valamint azonos igeidő jellemezte őket, így grammatikailag hiánytalanul beleillettek a mondat és a szöveg struktúrájába.

Eredményeink szerint az első évfolyamos tanulók az említett 8 itemes feladaton átlagosan 69,17%-ot értek el ($s=24,52\%$), a másodikosok 83,27%-ot ($s=15,36\%$), a harmadikosok 90,44%-ot ($s=11,45\%$) és a negyedikesek 92,73%-ot ($s=9,52\%$). A mélyebb szerkezeti egységeken elért teljesítmény szignifikáns összefüggést mutatott a teljes teszten nyújtott szövegértési teljesítménnyel ($r=0,63$, $p<0,01$), ez a kapcsolat – a negyedikesek kivételével – minden évfolyamon megmaradt. A részteszten elért pontszám az összes teszten mért olvasásteljesítmény varianciájának 21%-át magyarázza a teljes mintán. A részteszt az 1. évfolyamon a teljes teszten elért teljesítmény 24%-át, a 2. évfolyamon 20%-át, a 3. évfolyamon 17%-át magyarázza, míg 4. évfolyamra ez az érték 15%-ra csökken. A szintaktikai összetevők vizsgálata során kapott adatok szerint az igei vonzat keresése során minden évfolyamon a tanulók szignifikánsan alacsonyabb pontszámot értek el, mint a szerkezet verbális komponensének keresése esetén. Az adatok alátámasztják hipotézisünket, miszerint a szöveg szintaktikai és szemantikai rendszerének összetettsége befolyásolja a tanulók szövegértésben nyújtott teljesítményét. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a szövegértés során a téma, a hossz, a típus és a formátum mellett a szöveg szintaktikai összetettsége is meghatározó szerepet játszik.

A kutatás az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 3.1.9-11/1-2012-0001 azonosító jelű „Diagnosztikus mérések fejlesztése” című kiemelt projekt keretében valósult meg.